

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

תיק 298442/23

בבית הדין הרבני האזורי באר שבע

לפני כבוד הדיינים:

הרב אהרן דרשביץ – אב"ד, הרב עובדיה חפץ יעקב, הרב אברהם צבי גאופטמן

התובעת: פלונית (ע"י ב"כ טו"ר אלעד אמסלם)
נגד

הנתבע: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד קובי פודגייצקי)

הנדון: האם ניתן לחייב בעל בגט באותן טענות שהעלתה האשה בנישואיהם הראשונים, או שסברה וקיבלה?

פסק דין

בירור העובדות

הצדדים נשואים זל"ז בפעם השנייה, ולהם שישה ילדים משותפים, חמישה מנישואיהם הראשונים ואחד מנישואיהם השניים. לראשונה נישאו לפני כעשרים ושמונה שנה, והתגרשו לאחר כחמש עשרה שנה. מן הראוי לציין, שבנישואיהם הראשונים, הבעל ניאות להתגרש רק לאחר שביה"ד תל אביב הוציא כנגדו חיוב בגט. כעבור כארבע שנים נישאו בשנית. האשה פתחה תיק גירושין לפני למעלה משלוש שנים וחצי, כאשר הצדדים גרים בנפרד במשך כל אותה תקופה. הבעל לעומתה מבקש שלום בית.

לדברי האשה, סבלה מהבעל במשך השנים: "הפרעות נפש, אלימות, אלימות כספית, אלימות מילולית, אלימות מינית, מאוד היה קשה להיות איתו, טעות שחזרתי אליו ושילמתי על זה כמו שצריך" (פרוטוקול הדיון מתאריך ח' בסיון תש"פ – 31.5.2020).

גם בנישואיהם הראשונים סרב הבעל לגרש את אשתו, כאשר חלפו כמעט חמש שנים מפתחת התיק ע"י האשה עד למתן הגט. לדברי האשה, חזרה אל הבעל לאחר שחלתה במחלה קשה ונאלצה להתמודד עם חובות גדולים. רב מקובל יעץ לאשה לחזור אל הבעל, שהבטיח לה מצידו כי יסייע לה בעת מחלתה ויעזור בגידול הילדים ובפירעון החובות. "הייתי במצב שהרופא אמר לי שזה מצב סופני וגם הרב אמר לי להתחתן עם כל הצעה, אמרתי לו איך אפשר אני בעלת חוב וחולה, אמר להתחתן עם כל מה שיש, וניסיתי לקחת בחשבון כל הצעה, עשיתי שיקול: מצד א' אדם זר לא ירצה אותי, אך מצד שני יש ילדים לא האמנתי להבטחות שלו, נשאר לי או למות או לחיות". לדבריה, שבועיים לאחר שנישאו הבינה שעשתה טעות וביקשה מהבעל שיעזוב.

בדיון שנערך בתאריך ה' בניסן תשפ"א (18.3.2021) טענה האשה, הבעל נהג באלימות בכך שהיה זורק לעברה חפצים, מתיז עליה מים, מעיר אותה בלילות. היה מקלל בבית בצורה מפחידה "הולך וחוזר במהירות וכולו אדום, היה מפחיד, חסר שהיה משהו, היה מרביץ לכולם, כל מה שבדרך מתנהג כמו חיה. מזעזע, מבהיל את כל בני הבית".

בדיון ארוך נוסף שהתקיים בכ' כסלו תשפ"ב הכחיש הבעל שהיה צועק והאשים את האשה שהיא זו שהיתה מקללת.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לגבי חיי האישות תיארה מצב בו "יכול לעשות ברוגז ולשכוח שיש לו אישה חודשים, אח"כ זוכר שיש אישה יכול לדרוש יום יום שעה שעה". "צורח וצועק, כשהייתי טהורה הייתי רואה דמים מרוב בהלה וזעזוע". לדבריה לא היה שואל לרצונה, אמרתי לו שאני עייפה, היה קם וצועק בכל הבית. הבעל הכחיש ואמר: "היא מושפעת ומגזימה ולעולם לא הכיתי אותה. לא דרשתי בכוח, רק כשלא רצתה עזבתי לנפשה". בדיון מתאריך כ"ז חשוון תשפ"ב סיפרה "לא הייתה אהבה, לא התנשקנו, מאהבה רק הצרכים שלו וזהו. אמרתי לו שחזרתי אליו בגלל משבר בריאותי וכלכלי, שילמתי על זה... קם באמצע הלילה מבקש את שלו ואם לא מסכימה צועק ומקלל, מדברים דברים לא מתאימים לבית, ונאלצת לספק את רצונו שהשכנים לא ישמעו שהילדים לא יקומו". בתגובה לטענות האשה, אמר הבעל במהלך הדיון: "היא לא דוברת אמת ועל זה לא אתן לה גט בחיים לא אתן גט על מה שהיא מדברת".

בדיון אחר טענה האשה שהבעל היה כופה עצמו עליה אולי 7 פעמים בחודש, במשך כ-5 שנים. לעתים היה מתחיל תוך כדי שהאשה ישנה. לדבריה, לא התנגדה אך לא שיתפה פעולה, חששה מהצעקות, פחדה שהילדים יתעוררו.

לגבי כלכלת הבית טענה שהבעל לא פירנס, היה מצוי בחובות והיה מהמר קבוע בלוטו, גם כשלא היה כסף לאוכל. לדברי הבעל, בעבר היה ממלא לוטו פעם פעמיים בשבוע, היום אינו עושה זאת.

מדברי האשה עלו טענות על מאיסות כלפי הבעל, בדברים שלא התמודדה עמם במהלך נישואיהם הראשונים. האשה סיפרה שלילה אחד קם מתוך שינה ולא נכנס לשירותים נעמד ליד הקיר ועשה את צרכיו. מתוך דאגה התקשרה לאחיו, שאמר לה "מה את רוצה, הוא אחרי סמים לא בראש שלו תני לו לישון וזהו". במענה לכך הגיב הבעל כי יש שירותים בחדר, ולמה לו לעשות צרכיו בקיר.

לדבריה, היה משתעל ויורק לכל כיוון, מטייל ללא שיניים. "יש לו ליחה והכנתי לו פח קטן ולא ידע לקלוע, על הקיר על הארונית או לכיוון שלי, מוגלות". בדיון אחר אמרה: "היה יורק, אם הייתי מתעוררת הייתי יכולה לחטוף את היריקה, הייתי צריך לנקות את היריקות מהקירות זה היה מגעיל אותי. אמרתי לו לפחות מבינה שהוא חולה בריאות, זה רחוק מלירוק בתוך שינה".

בתגובה אמר הבעל כי דבר זה היה גם בנישואים ראשונים, והאשה מגזימה. הבעל הודה שהיה לו דלי בגלל האסטמה. עוד טענה שלאחר אירוע מוחי בו לקה הבעל, גילתה במסמכים הרפואיים שסובל מבעיה נפשית. הבעל הגיב שאחרי הגירושין נכנס לחרדות, "אין לי כלום אני בריא, עם כל מה שעברתי איתה היא משקרת".

בדיון בתאריך כ' כסלו תשפ"ב (24.11.2021) נשאל הבעל אם יש לו בעיה בריאותית שנאלץ לירוק הרבה. תשובת הבעל היתה שיש לו בעיה בגלל סיגריות ולכן יש ליחה. "אני לא יורק ברצפה כפי שטוענת". לשאלה "האם אתה מכחיש שירקת ברחוב ובסביבה שלך וגם בתוך הבית", ענה: "לא מכחיש. יש לי חורים בריאה שמאלית יש לי שני משאפים שעוזרים לי אם אני לוקח אותם אני נזקק לניתוח".

כאשר ביה"ד ניסה לחדד איזו תופעה חריפה בנישואים השניים, הגיבה האשה: "מה שהכריע את המצב שמאוד נגעלתי ממנו ללא שיניים, ממש הגעיל אותי, נשבר לו הפלטה החליט שלא מתקן כי אני צריכה לשלם, הלך עם שן אחת וזה הגעיל אותי". גם לגבי היריקות, טענה שהמצב לא היה חמור כ"כ בנישואים הראשונים, "לא הייתי צריכה לנקות את היריקות, וגם לא

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

היה מעיר אותי מתוך שינה היה דופק על השידה כדי שאתעורר כי אני נותרת. היה חוזר על עצמו כל לילה. היה חוזר מהשירותים ומעיר אותי כי אני מפריעה לו לישון”.

הופיע עד המתגורר בשכנות מעיד ששמע את הבעל צועק ומקלל גם בשעות הקטנות של הלילה. גם העיד שראה את הבעל יורק, אפילו במסדרון ביה”ד בזמן ההפסקה.

לדברי האשה, רצתה להביא עדים נוספים, אך הם חששו להופיע פן יבולע להם מהבעל.

גם הבעל הביא עדים ששימשו בעיקר עדי אופי לבעל, אך לא יכלו לשפוך אור על מערכת היחסים בין הבעל והאשה.

בירור הדין

בפנינו מקרה קשה של סרבנות גט מצידו של בעל הנוהג באכזריות ומעגן את אשתו במשך תקופה ארוכה של למעלה משלוש שנים וחצי, בהן חיים הצדדים בנפרד.

האשה גוללה בפני בית הדין מסכת חיי צער לצידו של הבעל, על אוירה של צעקות, זריקת חפצים, התנהגות חסרת התחשבות בענייני אישות וכן קושי לשהות במחיצתו בשל מצבו הבריאותי. מטבעם של דברים, חלק ניכר מהמאורעות שתוארו נעשו בחדרי חדרים, ועל כן קשה להביא ראיות לקיומם, אם כי בחלק ניכר מהם יש “רגליים לדבר” לטענותיה.

[נציין כי בתגובה לטענת האשה בדיון (בבית משפט להארכת צו הגנה, עמ’ 13, שורה 13) כי שפך עליה מים, הודה הבעל במקצת כי השפירץ עליה קצת מים].

עם זאת, טענותיה של האשה בענין מצבו הבריאותי וההשלכות לכך באופן התנהלותו לא הוכחו באופן גורף, האשה התלוננה על יריקות עם מוגלות לכיוון הקיר, על הארונות או אפילו לכיוון שלה, יריקות שעלולות לפגוע בה תוך כדי שינה. היא תיארה שנגעלה מניקוי היריקות מהקירות. הבעל טען שהאשה מגזימה, אך לא הכחיש שהוא יורק באופן תדיר בבית וברחוב, הוא אף אישר שיש דלי מיוחד בבית המיועד ליריקות שלו.

א. האם אשה יכולה לטעון על מומי הבעל, כאשר ידעה עליהם קודם נישואיה

אחת השאלות המרכזיות המתעוררות בנדו”ד היא העובדה שהאשה היתה נשואה בעבר לבעל, התגרשה ממנו לאחר מסכת ארוכה של סרבנות מצידו, ובכל זאת הסכימה לאחר כארבע שנים לחזור ולהינשא לו. יוצא אפוא שהאשה ידעה היטב למי היא נישאת ומהן מגרעותיו של הבעל, ואם כן האם יכולה כעת לטעון שאינה יכולה לסבול יותר את מומיו ומגרעותיו, או שמא יכול לטעון הבעל כנגדה שידעה על כך מראש, ו”סברה וקיבלה”.

ננסה להשיב על כך מתוך עיון במשנה בכתובות (עז ע”א):

”ואלו שכופין אותו להוציא: מוכה שחין, ובעל פוליפוס, והמקמץ, והמצרף נחושת, והבורסי, בין שהיו עד שלא נישאו ובין משנישאו נולדו; ועל כולן אמר רבי מאיר: אף על פי שהתנה עמה, יכולה היא שתאמר סבורה הייתי שאני יכולה לקבל, ועכשיו איני יכולה לקבל; וחכ”א: מקבלת היא על כרחה, חוץ ממוכה שחין, מפני שממקתו”.

לדעת רבי מאיר, גם כאשר הבעל מתנה עם האשה קודם נישואיהם שיש בו מומין אלו, ולמרות זאת האשה מקבלת על עצמה לחיות עמו, עדיין יכולה לומר אחר נישואיה שסבורה היתה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

שיכולה לסבול מומין אלו, אך אינה יכולה יותר. לעומתו, סוברים חכמים, שמאחר שקיבלה על עצמה מתחילה, אינה יכולה לטעון כן.

המשמעות הפשוטה במשנה היא שדברי חכמים נסובים על דברי רבי מאיר שהתייחס למצב בו הבעל התנה קודם הנישואין, והאשה סברה וקיבלה. אולם מצינו בדברי חלק מהראשונים פרשנות מרחיבה בדעת חכמים, לפיה במקום בו האשה ידעה מראש על מומיו של הבעל, אף שלא התנה עמה על כך, אינה יכולה לבוא בטענה על מומין אלו, וכ"כ הר"ן (על הרי"ף לו ע"א) בשם אחרים:

"ואיכא מ"ד דכי אמרי רבנן מקבלת היא על כרחה דוקא בשהתנה עמה אבל ראתה אותן יכולה היא לומר סבורה הייתי לקבל ועכשיו איני יכולה לקבל, ואחרים אומרים דאם איתא דיכולה למימר הכי כי התנה עמה מאי הוי אלא ודאי כיון דכשהתנה לא יכלה למימר הכי כי ראתה נמי מקבלת על כרחה, וכן נראה דעת הרמב"ם ז"ל בפרק כ"ה מהל' אישות...".

כך גם הביא הטור (אה"ע קנד) בשם הרמ"ה, וז"ל:

"אלו שכופין אותן בשוטים להוציא וליתן כתובתה... ואפילו היו בו קודם שנשאה וידעה שהיו בו, בד"א שניסת לו סתם אבל אם התנה עמה תחילה צריכה לעמוד בתנאי ואינה יכולה לומר סבורה הייתי שאני יכולה לקבל... והרמ"ה כתב דאפילו בסתם נמי אם ידעה בהם אין כופין אותו להוציא דסברה וקבילה".

כך גם דייק הר"ן (שם) בדעת הרמב"ם (פכ"ה מאישות הי"א), וז"ל:

"האיש שנולדו בו מומין אחר שנשא אפילו נקטעה ידו או רגלו או נסמית עינו ולא רצת אשתו לישב עמו אין כופין אותו להוציא וליתן כתובה אלא אם רצת תשב ואם לא רצת תצא בלא כתובה כדין כל אשה מורדת. אבל אם נולד לו ריח הפה או ריח החוטם או שחזר ללקט צואת כלבים או לחצוב נחשת מעיקרו או לעבד עורות כופין אותו להוציא וליתן כתובה, ואם רצת תשב עם בעלה".

מכך שנקט הרמב"ם בלשון "נולד לו", משמע שלא לקה במומין אלו קודם הנישואין, שאם כן, הרי סברה וקיבלה. ומדלא חילק הרמב"ם בדבר, משמע אף בשלא התנה עמה בפירוש, וכדעת הרמ"ה.

אולם בחידושי הרשב"א (כתובות, שם) מצינו שסובר כדעה הראשונה בר"ן, וז"ל:

"ואלו שכופין אותם להוציא מוכה שחין. פי' לרבנן אף על פי שאין כופין במומין גדולים כנקטעה ידו ורגלו ונסמית עינו, באלו כופין אף על פי שהיו בו ואפילו ראתה וסברה וקבלה יכולה היא שתאמר סבורה הייתי לקבל ועכשיו איני יכולה לקבל... ומ"מ כשהתנה עמה אינה יכולה לומר איני יכולה לקבל לדעת רבנן דאי לאו דגמרה בדעתה לקבל לא היתה מתנה כלל וכיון דהתנתה אינה יכולה לומר איני יכולה לקבל דיכולה היא אלא שעכשיו היא שמצאה עילה לצאת...".

לדבריו, באותם מומין המנויים במשנה אף שהיו בו, יכולה לומר שמעיקרא סברה שיכולה לקבל, אך כעת אינה יכולה לקבלם. אולם היכן שהתנה עמה במפורש, גמרה בדעתה לקבלם, ואם אומרת עתה שאינה יכולה, אין מקבלין דבריה, שיכולה היא, אלא שמצאה עילה לתלות בה את רצונה להתגרש.

להלכה הכריע הרמ"א כדעת הרמ"ה, וז"ל השולחן ערוך (אבן העזר קנד, א):

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

"אלו שכופין אותם להוציא וליתן כתובה: מי שנולד לו ריח הפה או ריח החוטם, או שחזר להיות מקבץ צואת כלבים או בורסקי, או להיות מחתך נחשת מעיקרו. ואם רצתה תשב עם בעלה".

וברמ"א:

"ואם ידעה בהן קודם שנשאת, אין כופין להוציא, דסברה וקבלה (טור בשם הרמ"ה)".

ובביאור הגר"א תלה את מחלוקת הראשונים בביאור דברי הגמרא על המשנה הקודמת (כתובות, שם):

"האיש שנולדו בו מומין, אין כופין להוציא. אמר רשב"ג: בד"א במומין הקטנים, אבל במומין הגדולים, כופין אותו להוציא".

נחלקו בגמרא מהי גירסת המשנה, "האיש שנולדו בו", או: "האיש שהיו בו". ומנסה הגמ' לדייק מדברי רשב"ג שהגירסה הנכונה היא "שנולדו בו", שאז יש מקום לחלק בין מומין גדולים לקטנים, כלומר שאם נולדו בו מומין גדולים אחר שנישאו, כופין אותו, משא"כ אם נולדו בו מומין קטנים. אולם אם הגירסה היא "שהיו בו", לכאורה קשה מה מקום יש לחלק בין מומין גדולים לקטנים, הרי האשה סברה וקיבלה. ומתרת הגמרא (שם):

"כסבורה היא שיכולה לקבל, ועכשיו אין יכולה לקבל".

מבאר הגר"א שלדעת הרשב"א תירוץ זה הינו אף אליבא דרבנן דמשנתנו, אולם הרמ"ה סובר שלשון הגמרא בתירוץ דומה ללשונו של רבי מאיר במשנתנו, ואם כן תירוץ זה אינו אליבא דרבנן, ואם כן לשיטתם, כאשר האשה ידעה על המומין אינה יכולה לומר "כסבורה היא שיכולה לקבל, ועכשיו אין יכולה לקבל".

מהמשך דברי הגר"א בסימן זה, נראה שנקט אף הוא להלכה כשיטת הרמ"ה, יעוין בפס"ד בתיק 1132729/3, שם עמדנו על סתירה הקיימת לכאורה בין דברי הרמ"א באבן העזר קנד, ג לפיהם ניתן לכפות בעל אלים לגרש, לעומת דברי השו"ע קנד, ה שמשמע מדבריו שאין כופין, דז"ל: "שאין כופין אלא באותם שאמרו חכמים", ומכך שהרמ"א לא הגיה על כך, נראה שאינו חולק.

וכתב הגר"א בביאורו:

"ועיין ס"ג בהג"ה אלא דכאן י"ל כיון שידעה א"א סבורה הייתי לקבל כמ"ש בס"א."

הגר"א מפנה לדברי הרמ"א הנ"ל בשם הרמ"ה (סעיף א), ומחלק בין אשה שידעה על אופיו ואופן התנהגותו של הבעל קודם שנישאה לו, רק שטוענת כסבורה הייתי לקבל ואיני יכולה לקבל, לבין מקום בו לא ידעה כלל על טבעו של הבעל, או שנולדה בו מידה זו לאחר הנישואין.

נמצאנו למדים, לדעת הגר"א, שכאשר ידעה האשה קודם נישואיה על מגרעותיו של הבעל, אינה יכולה לטעון לאחר מכן "סבורה הייתי לקבל, ואיני יכולה לקבל", גם היכן שלא התנה עמה במפורש קודם הנישואין.

ממילא גם בנדו"ד לכאורה לא ניתן לכופ על הבעל להתגרש, כאשר האשה היתה נשואה לו בעבר, וידעה על מומיו.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב. מצבים בהם לא ניתן לטעון כנגד האשה "סברה וקיבלה"

אולם נראה שבנדוד לא ניתן לטעון כנגד האשה ד"סברה וקיבלה" על עצמה את מומיו של הבעל, מכמה טעמים:

א. ספק אם ניתן לטעון כנגד האשה שהיתה לה גמירות דעת לקבל ע"ע מגרעותיו של הבעל ו"סברה וקיבלה", כאשר ניאונה להינשא שוב, במצב בו היתה נתונה בחולי קשה ובסכנת חיים, מה עוד שרוב מקובל המליץ לה להינשא שוב, ועי"כ תעמוד מחוליה. מאידך, ניתן לומר דאדרבה, נישואיה ולידת בנה השישי הם שהביאו מזור לחוליה, ואכן על דעת זו הסכימה לחזור לבעל, שידעה מראש שהינו רחוק מלהיות כליל המעלות, "וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו" (איוב ב, ד).

ב. נישואיה לבעל בשנית היו על דעת זה שישנה דרכיו, והבעל אכן שיכנע אותה שיעמוד לצידה, אך ככל הנראה ההבטחות לא קוימו, ועל דעת כן לא סברה וקיבלה. גם על כך יש להשיב, שהאשה עצמה אמרה במהלך הדיון, כי לא האמינה להבטחותיו.

ג. בנישואיה השניים נאלצה האשה להתמודד עם קשיים שלא היו מנת חלקה בנישואין הראשונים. מעיון מדוקדק בתיק הגירושין מנישואיהם הראשונים של בני הזוג, עולה כי האשה טענה כנגד הבעל בענין אלימות, ביאה בעל כרחה, שאינו זן ומפרנס. מדברי בא כוחה דאז עולות טענות על בעיות נפשיות שהיו ידועות לאשה כבר אז. אולם לא מצינו בכתבי הטענות ובפרוטוקולים מהדיונים טענות כה חמורות בענין מצבו הבריאותי, כאשר למשל ענין היריקות התכופות כמעט לא עלה אז, וכן מראהו של הבעל המסתובב עם שן אחת בפיו. נראה אפוא, שלגבי הקשיים החדשים שהיו מנת חלקה, לא שייך לומר סברה וקיבלה.

ד. ישנם מומים שעם הזמן הולכים ומחריפים, וממילא לא שייך בהם "סברה וקיבלה", כדמצינו בשו"ת אמרי יושר (ח"ב סימן קיט, הובאו דבריו ב"ציץ אליעזר חי"ז, סימן נג), לגבי בעל שנשא אשה עם מום שהלך והחמיר, וז"ל:

"ועוד נראה דמומין כאלו כפי דברי הרופאים בגב"ע הוא ענין חולאת העצבים והמוח, וידוע שמחלה זו מתחזקת בכל פעם ביותר, א"כ ל"ש בזה כלל סבר וקיבל, אף בידע בשעת נישואין, כמבואר מדברי השט"מ כתובות דף ע"ז בהא דאמרו שם במוכה שחין דאף שידעה כופין אותו להוציא משום דממיקתו, וז"ל: חרץ ממוכה שחין שיכולה לומר עכשיו א"י לקבל לפי שבכל יום הולך ומכביד עליו חליו לפי שכשהוא משמשת עמו והולכת ממיקה את בשרו, משא"כ באחרים השנים במשנה דבענין אחד הם עומדים, וכיון דסברה וקיבלה האי שעתא ל"ש לומר מאוס עליו ועי"ש. ומוכח מדבריו דדוקא במום שייך לומר דסוברת וקיבלת שהדבר על מום אחד, משא"כ במחלה כמו מוכה שחין שמתגבר ע"י תשמיש וה"ה בכל ענין מחלה כידוע שמחלה נושנת בכל עת מתחזק ול"ש כלל סברית וקבלית כי הדבר נשתנה לרוע".

גם בפנינו טענות הנוגעות למצב בריאותו הנפשית והפיזית של הבעל, מטבע הדברים עם הזמן, מצבו של הבעל אינו משתפר, אלא מתדרדר והולך. אמנם עיין קובץ תשובות לגרי"ש אלישיב זצ"ל (ח"ב סימן צב), לגבי אשה שקבלה על עצמה להתגורר בצוותא עם חמותה, עי"ש היטב, וז"ל:

"עם כל זאת אין בידינו לקבל טענת ב"כ האשה, כי החמות היא אשה חולנית ומצבה הרגוני הולך וחזק מיום ליום... מלבד שקשה לקבוע בזה מסמרים. כי מי כחכם וידוע פשר דבר לתת לזה קנה - מדה ולשקול בפלס את רוחם של

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בני - אדם, ולקבוע שעד כאן סברה וקיבלה, ולמעלה מזה זכאית לומר סבורה הייתי..."

לכן, גם בנדו"ד לא ניתן להסתמך אך ורק על השערות לפיהן מצבו הנפשי של הבעל מתדרדר, כל עוד אין בפנינו ראיות ברורות לכך.

בעוד שמום גופני מסוים הוא דבר קבוע, כגון חסרון אבר וכדו', ובן הזוג יכול לדעת מראש מה מצפה לו כאשר חי עם אדם הסובל ממום זה, הרי ישנם מומים שאין להם קצבה, כגון במחלות מסוימות שלא ניתן לדעת מראש את שיעור הסבל שעלולות לגרום לחולה ולסביבתו. הדבר נכון אף כאשר למידות מקולקלות, כגון בעל המגלה אלימות כלפי אשתו, שאין לדבר שיעור וקצבה.

וכן מצינו בדברי רבינו שמחה (הובאו ביתה יוסף אבן העזר סימן קנד), וז"ל:

"המכה את אשתו מקובלני שיש יותר להחמיר מבמכה את חברו, דבחבירו אינו חייב בכבודו ואשתו חייב לכבדה יותר מגופו (יבמות סוף סב:) והעושה כן יש להחרימו ולנדותו ולהלקותו ולענשו בכל מיני רידוי ואף לקוץ ידו אם רגיל בכך... ואפילו קיבלה עליה יכולה לומר איני יכולה לקבל שהן הכאות שאין להם קצבה".

גם בנדו"ד היריקות התכופות שהבעל מפזר לכל עבר, אינן דבר שיש לו קצבה, שהאשה יכולה לדעת מראש ולקבל על עצמה.

גם כאשר לטענות הנוגעות למצבו הנפשי של הבעל, האלימות והפחד שהבעל השרה סביבו וכן התנהלותו בענייני האישות, הינם דברים שאין להם שיעור, כדברי רבינו שמחה, ולא ניתן לומר לגביהם סברה וקיבלה.

יש לציין כי לכאורה הגר"א חולק על סברה זו, כעולה מדבריו (קנד, סקי"ז), שהובאו לעיל.

נחתום פרק זה בדבריו המאלפים של הגר"א גולדשמידט זצ"ל ("עזר משפט", סימן ד, עמ' כט) שדן באשה שהסכימה לגור בבית הורי הבעל, ולכאורה כיצד יכולה לחזור בה מהסכמתה, הרי "סברה וקבלה", וז"ל:

"והפשטות היא, כי טענה זו סבירה וקבילת ידעת והסכמת, שייכת רק במום מסויים שהוא מום כשלעצמו, אנו אומרים ידעת מהי המגרעת וקבלת עליך. אבל ענין זה ביחסים בין איש לרעהו, הרי לא מדובר כאן באיזה מום ומגרעת, אין כאן דבר מסויים וקבוע. יחסים הוא ענין התלוי בכל הצדדים יחד, יסודו בסבך עומק כוחות הנפש, וקשור הוא גם באלפי דברים פעוטים של הרגלי ותכונות כל הצדדים ששומה עליהם לקשור יחסים ביניהם. אלו הם דברים שאין לנחשם מראש ואין לחזות את דרך התפתחותם, ועל פי רוב אותו בן אדם, כלפי אדם פלוני יחסיו טובים ביותר, וכלפי אלמוני הם גרועים ביותר, ומה שייך כאן סברית וקבילת לגור עם החמות, הסכמת עם המגרעת, וכי אפשר לדעת מראש איך יהיו היחסים עם החמות, הסכימה מפני שחשבה שהיחסים יהיו טובים ביותר, ואין כאן מגרעת כלל. וגם הרי יתכן ששנים על שנים יהיו היחסים טובים, ופתאום תבא הרעה מבלי שאפשר יהיה למצוא הסבר למה ומדוע".

נראה שיסוד הדברים הינו בדברי רבינו שמחה הנ"ל, והם מקבלים משנה תוקף ביחסים שבין אדם לחבירו. לכאורה הדברים תקפים אף ביחס לטענת "מאיס עלי" (שנדון לגביה לקמן), שאינה נובעת בהכרח ממום קבוע, אלא תלויה אף היא בסבך עומק כוחות הנפש. אולם עיין ב"עטרת שלמה" (ח"א, סימן לד, סוף אות ט, ואות י) שדייק מדברי הרמב"ם, עפ"י המ"מ, שגם לגבי טענת "מאיס עלי" אמרינן סברה וקיבלה. ע"ש, ואכמ"ל.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לסיכום, למרות שניתן לדון בכל אחד מהנימוקים בפני עצמו, נראה שבנדו"ד בו יש לצרף את כל הנימוקים הנ"ל, ובפרט הנימוק השלישי, המצביע על התמודדויות של האשה שלא חוותה בנישואיה הראשונים, אין לומר "סברה וקבלה".

ג. מהם המומים בעטיים ניתן לכוף את הבעל לגרש

נתמקד קמעא באחת הבעיות מהן סובל הבעל, אם יש בה כדי לכוף את הבעל לגרש את האשה.

מדברי האשה ואף מדברי הבעל, וכן העד שהופיע בפנינו, עולה שהבעל סובל מבעיה רפואית בריאות, הגורמת לו לירוק תדיר, כאשר האשה מתלוננת על כך שנאלצה לנקות את קירות הבית מיריקות מוגלתיות, ונתונה בחשש שמא יריקותיו יפגעו בה.

במשנה שהבאנו לעיל מנויים מספר מצומצם של מצבים בהם מאיסות או חולי בגופו של הבעל, מהווים עילה לכפיית גט. המאפיין את רובם הוא ריח רע הנודף מהבעל, וז"ל המשנה (כתובות עז, ע"א):

"ואלו שכופין אותו להוציא: מוכה שחין, ובעל פוליפוס, והמקמץ, והמצרף נחושת, והבורסי".

באשר לשאר מומין מצינו במשנה הקודמת, שאינם מהווים עילה לכפיית גט (כתובות, שם):

"האיש שנולדו בו מומין, אין כופין להוציא. אמר רשב"ג: בד"א במומין הקטנים, אבל במומין הגדולים, כופין אותו להוציא".

מדברי המשנה עולה כי לדעת חכמים, אף במומין גדולים אין כופין להוציא, ובזה נחלקו על רשב"ג.

מבאר הגמרא (שם) מהם מומין גדולים, וז"ל:

"ואלו הן מומין גדולים? פירש רשב"ג, [כגון] ניסמית עינו, נקטעה ידו, ונשברה רגלו".

והנה חולי דומה לבעל היורק תדיר מצאנו בדברי הבאר היטב (קנר סק"ג) בשם שו"ת דברי ריבות (סימן תב):

"הי' לו נגעים בפיו ומוציא ליחה סרוחה כופין אותו להוציא הר"י אדרבי סימן ת"ב".

גם שם משמע שמוציא רוק וליחה, אך נראה שאין להביא ראיה לנדו"ד, מפני עיקר הטעם בדבריו הוא בשל הריח הרע הנלווה לכך, עיין בשו"ת "דברי ריבות" (שם), משא"כ בנדו"ד שלא שמענו מהאשה תלונה על ריח רע הנלווה להפרשות שהבעל מוציא מפיו.

נראה שהשאלה העומדת בפנינו היא שאלה עקרונית, והיא האם ישנם מומים או פגמים אחרים שלא הוזכרו במשנת "ואלו שכופין" (או בסוגיה בגמרא, שם), המהווים עילה לכפיית גט.

בענין זה מצינו דעות שונות בראשונים, נציין כמה מהם.

מחד גיסא כתבו התוספות (יבמות סד ע"א):

"וכל היכא דלא קאמר בהדיא כופין, אין כופין, שלא יהא גט מעושה בישראל שלא כדין ופסול".

כך גם מצינו בדעת הרא"ש בתשובה (כלל מג סימן ג), וז"ל:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

"שאלה ומה שהיא טוענת שבעלה מטורף וטפשות מתוספת עליו מידי יום יום ושואלת שיגרשנה טרם יטרף ותהיה עגונה לעולם וגם שמא תלד בנים ולא יוכל לזונה. ואביה היה עני ומחמת דחקו השיאה לו וכסבורה היתה יכולה לקבל ואינה יכולה לקבל כי מטורף הוא לגמרי ויראה פן יהרגנה בכעסו כי כאשר מרגזים אותו מכה והורג וזורק ובוטט ונושך. וראובן משיב הכרת בו מקודם לכן וסברת וקבלת, גם אינו מטורף אך אינו בקי בטיב העולם ולא יגרשך אלא אם תחזירי הספרים או כסף ערכם ואז יגרשך. איני רואה מתוך טענותם דברים שיהיה ראוי לכופו עליהם לגרש, כי אין להוסיף על מה שמנו חז"ל בפרק המדיר (עז) ואלו שכופין אותו להוציא מוכה שחין ובעל פוליוס והמקמץ והמצרף נחשת ובורסקי".

וכן דעת הרשב"א בתשובות (המיוחסות לרמב"ן, סימן קלח), באשר לטענת "מאיס עלי", עי"ש.

מאידך ידועים דברי האגודה (מסכת יבמות פרק ו דף סה ע"א, סי' עז), לגבי "רועה זונות", וז"ל:

"פעם אחת בא מעשה לידי לאה טוענת על ראובן [שהוא] רועה זונות והוא כופר. ופסקתי שאם תביא עדים שהוא כן יוציא ויתן כתובה. איבעית אימא קרא. איבעית אימא גמרא. איבעית אימא סברא... איבעית אימא סברא דגרע מכל הנהו דפרק המדיר (ע"ב ע"א)."

האגודה לומד קל וחומר מהמקרים המובאים במשנת "ואלו שכופין" לנדון דידיה.

כך גם מצינו בשו"ת התשב"ץ (ח"ב סימן ח) שלמד ק"ו מהמשנה הנ"ל למקרה של בעל המצער את אשתו הרבה, והוא אדם קשה, וגם מרעיבה, וז"ל:

"קרוב הדבר בזה שיוציא ויתן כתובה דקי"ל לחיים ניתנה ולא לצער... אבל הכא מעוות לא יוכל לתקון הוא ומקרא מלא דבר הכתו' טוב פת חרבה ושלוה בה מבית מלא זבחי ריב ועוד כתוב טוב ארוחת ירק ואהבה שם משור אבוס ושנאה בו הרי שיותר קשה היא מריבה מחסרון מזונו' ואיזו טובה יש לאשה שבעלה מצערה במריבה בכל יום ויום. ואפי' לכוף אותו להוציא יש לדון מק"ו דבעל פוליוס (שם ע"ז ע"א) דהשתא מפני ריח הפה כופין מפני צער תדיר שהוא מר ממות לא כל שכן... ואף על פי שיש בתשובת גדולי האחרונים ז"ל שאין כופין בזה כלל אנן לאו קטלי קני באגמא אנן ומלתא דתליא בסברא אין לדיין אלא מה שענינו רואות ואפשר שלא אמרו כן על כיוצא בזה הצער הגדול וכ"ש אם מרעיב אותה ואלו הות דידהו לא הו' אמרי הכי והרשב"א ז"ל כ' בתשובה כדברינו".

כעין זה מצינו שוב בשו"ת תשב"ץ (ח"ב, סימן קפ) שלמד ק"ו מבעל פוליוס למי שיש לו נתק בראשו.

נראה כי המפתח להבנת הענין מצוי בתשובת הרדב"ז (ח"ד סימן קנז), וז"ל:

"שאלה שאלת ממני אודיעך דעתי מי שרגיל להכות את אשתו ולבזותה תמיד בפני רבים מאי דיניה:

תשובה: הנה נמצא כתוב בשם רבינו שמחה שכופין אותו להוציא והפריז על המדה וכתב שיעשוהו על ידי עכו"ם עשה מה שישאל אומר לך עד כאן. אבל אני תמה על הוראה זו כיון שהגט מעושה לא נמצאו בניה ממזרים ובמה הפקיעו אישות שבה, דבשלמא בעל פוליוס וחבריו, ירדו חכמים לסוף דעת כל הנשים ואינן יכולות לסבול, לפיכך הפקיעו חכמים קדושיה ע"י גט כזה, אבל הכא פעם מכה אותה ופעם משמח אותה פעם מבזה אותה ופעם מכבד אותה במלבושים נאים ובשלמא כפייה בדברים או ע"י פרעון כתובה או קנס

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ניחא אבל כפייה בשוטים ע"י עכו"ם לא תהא כזאת. וכן כתב הרשב"א ז"ל בתשובה שאין כפייה אלא לאותם שמנו חכמים. וכן כתב הרא"ש ז"ל דליכא כפייה בשוטים..."

לדברי הרדב"ז המקרים אותם מנו חכמים במשנת "ואלו שכופין" הם מצבים שחז"ל ירדו בהם לסוף דעתן של כל הנשים, שאינן יכולות לסובלם, לכן הפקיעו חכמים את הקידושין, ד"כל המקדש אדעתא דרבנן מקדש", אך במצבים אחרים שיתכן שיש נשים הסובלות אותם, לא הפקיעו חכמים את הקידושין.

וראיתי בספר "אלו שכופין" (עמ' יט, כה-כט) לגר"י גולדברג שליט"א שביאר עפ"י את מחלוקת הראשונים אם ניתן ללמוד לכופף על הגט במקרים שלא הוזכרו במשנה. לדבריו, הסוברים שלא אמרו כופין אלא באותם שנזכרו במשנה, דעתם היא שהכפייה היא מטעם "אפקעינהו רבנן לקידושי מיניה", ואם כן רק מה שחכמים ראו לנכון להפקיע אכן הופקע, אך לנו אין כח לחדש ולהפקיע דברים מדעתנו לאחר חתימת התלמוד (ראה ריטב"א כתובות סד). אולם הראשונים האחרים שלמדו לאופנים אחרים, סוברים שטעם הכפייה אינו משום אפקעינהו, אלא מטעמים אחרים, כטעם הרמב"ם הסובר שע"י הכפייה תשש כח הבעל, ומגרש מרצונו, וממילא אין הכרח להגביל את דין הכפייה רק לאותם שמנו חכמים. על פי זה מבוארת שיטת הרמב"ם הסובר שכופין באומרת "מאיס עלי".

לכן לגבי היריקות התכופות של הבעל אין בדינו לכופו בגט, מפני שהדבר לא הוזכר ע"י חכמים, ואין בכוחנו להוסיף על מה שאמרו. גם לדעת הראשונים שלמדו ק"ו למקרים אחרים, אין בכוחנו לדמות מילתא למילתא בדבר חמור ככפיית גט, ולהכריע שנדו"ד שווה או גרע מהנהו דהמדיר.

כן מצינו בדברי הפוסקים בענין העושה צרכיו במיטתו, וז"ל **ערוך השולחן** (אבן העזר קנד, ח):

"מי שמשתיין במטה בלילה ואינו מרגיש ואומרת שאינה יכולה לסבול אין כופין אותו להוציא ואין כופין אותה להיות עמו (כנה"ג בשם רדב"ז)".

לכן גם אם נקבל את דברי האשה שתיארה מקרה בו הבעל עשה צרכיו באמצע הלילה וכו', עדיין אין בכך כדי לכופף אותו לתת גט, ובפרט שאף מדבריה נראה היה שמדובר במקרה חד פעמי.

ד. מאיס עלי

אמנם מהתרשמותנו הברורה עולה שגם אם אין לדמות נדו"ד למקרים המנויים במשנת "אלו שכופין", יש בפנינו מקרה ברור של "מאיס עלי" מכמה וכמה סיבות, שפורטו לעיל בהרחבה.

בניגוד למקרים המפורטים במשנת "אלו שכופין", בהם ירדו חכמים לסוף דעתן של כל הנשים, והכריעו שאינן יכולות להכילם, ישנם מצבים אחרים שיש בהם כדי להביא למאיסות, והדבר יכול להשתנות בין אשה לאשה, וכן כתב הרשב"א בתשובות (המייחסות לרמב"ן, סימן קלח):

"האומרת מאיס עלי, אינה צריכה לתת טעם ואמתלא לדבריה, מפני מה הוא מאוס בעיניה. לפי שכשם שהדעות במאכל, כך הדעות באנשים ונשים. וזו שאומרת שהוא מאוס בעיניה, ואינה רוצה בו ובכתובתו, שומעין לה להתנהג עמה, כפי הדין שנאמר עליה בגמרא..."

האשה תיארה כיצד הבעל מזרה אימה בהתנהגותו, "הולך וחוזר במהירות וכולו אדום, היה מפחיד, חסר שהיה משהו, היה מרביץ לכולם, כל מה שבדרך מתנהג כמו חיה. מזעזע, מבהיל את כל בני הבית".

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מטבע הדברים וכפי שהארכנו לציין בפס"ד בתיק 1132729/3, קשה להביא ראיות על אלימות והתנהגות פוגענית הנעשית בין כתלי הבית, אך נראה שבפנינו די ראיות המבססות מאיסות מבוררת של האשה בבעל.

ראשית, זוג השכנים שהופיעו בפני ביה"ד סיפרו על צעקות רמות וקללות באישון ליל. נציין שגם התנהלותו של הבעל בביה"ד שניסתה לכסות טפחיים, גילתה טפח כאשר איבד את שלוותו וטען לעבר אשתו "היא לא דוברת אמת ועל זה לא אתן לה גט בחיים לא אתן גט על מה שהיא מדברת".

אין ספק כי מצבו הבריאותי של הבעל גורם לו תופעות מצערות שיש בהן כדי להביא את האשה לסלידה, הן מצד היריקות התכופות, דבר שאין עליו חולק, הן הסבל הרב שתיארה בענייני האישות של הצדדים, הנובע כנראה מקשיים של הבעל בענין זה, לקמן נציין אומדנא מסוימת שיש בה כדי לבסס טענות האשה גם בכך, עוד טענה על מאיסות לאחר שראתה את הבעל חסר שיניים, וכן טענתה על עשיית צרכיו של הבעל, שאין בידינו ראיות להוכיחה.

בסיכומים בענין גובה חיובו של הבעל במזונות ילדיו, צירף בא כוחו מסמכים רבים שיש בהם כדי להוכיח את טענתו כי אין לחייבו במזונות שני הקטינים, ביניהם תדפיס מקופת החולים של הבעל משנת 2021, ובו מפורטים מרשמי התרופות שהבעל צורך. מעיון ברשימת התרופות הארוכה נמצאו שתי תרופות שיש בהן כדי לתמוך בטענות האשה, תרופה אחת (לא קבועה) הנוגעת לתפקוד בחיי אישות (נציין עובדה מתמיהה, כי נראה שהבעל צרך תרופה זו בתקופה בה הצדדים מתגוררים בנפרד). דבר זה תומך במקצת בטענות האשה על הסבל שהיה מנת חלקה בניסיונותיו של הבעל לספק עצמו בחייהם האישיים, תופעה שנראה כי החריפה ביחס לנישואיהם הראשונים. מכל מקום, אין בידינו די ראיות לקבוע שהבעל סובל מחוסר כח גברא באופן שלא ניתן לטפל בדבר, ואכמ"ל.

הענין המשמעותי יותר הוא תרופה קבועה אותה צורך הבעל ששמה הרפואי הינו "אולנזפין". מעיון במדריך התרופות עולה כי תרופה זו מיועדת לטיפול במצבים הבאים: סכיזופרניה, תסמינים של הפרעות פסיכוטיות, מצבי מניה במקרים של הפרעה דרקוטבית, מניעה של אירועי מניה במקרים של הפרעה דרקוטבית (מחלה בייפולרית).

מרשמים אלו מצביעים בבירור על כך שהבעל סובל מבעיות פסיכיאטריות, שלא כהכחשתו הגורפת בביה"ד, לאחר טענות האשה על בעיות נפשיות "אין לי כלום אני בריא, עם כל מה שעברתי איתה היא משקרת". נציין, שביה"ד בעבר ביקש להמציא אישורים רפואיים על מצבו של הבעל, אך הבעל נמנע מלהציג מסמכים התומכים בדבריו.

כבר ביארנו לעיל כי אף שהאשה טענה כבר בנישואיה הראשונים על מצבו הנפשי של הבעל, ספק אם בכגון זה ניתן לומר "סברה וקיבלה".

כל אלו מצטרפים להתרשמות הברורה של ביה"ד בדבר מאיסותה של האשה בבעל, וכבר הארכנו בפסק הדין הנ"ל בשיטות השונות בדין "מאיס עלי", ואף שאין מקום לכופף על הגט בטענה זו, יש לחייב את הבעל במתן גט. והארכנו בדבר בפס"ד בתיק 113995/3, ע"ש. כפי שהעלינו לעיל, לא ניתן לטעון כלפי האשה בנדו"ד ש"סברה וקיבלה".

ה. אינו זן ומפרנס

עוד טענה האשה שהבעל אינו זן ומפרנס. טענה זו קיבלה חיזוק מדברי הבעל עצמו ומטענות ב"כ כאשר לתביעה לתשלום מזונות ילדים. לדבריהם, יש להטיל על האשה את תשלום מזונות

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ילדיהם מדין צדקה, מאחר שהיא עובדת, כאשר הבעל מתקיים בעיקר מקצבת נכות. אין חולק כי הבעל נוטל הלוואות באופן סדיר, כפי שצינו גם העדים שבאו מטעמו. כמו כן ברור שהבעל היה מהמר באופן קבוע, אם כי לטענתו היה עושה כן פעם פעמיים בשבוע, וחדל מכך.

בענין זה מצינו בגמרא בכתובות (עו ע"א):

"אמר רב: האומר איני זן ואיני מפרנס - יוציא ויתן כתובה. אזל ר' אלעזר אמרה לשמעתיא קמיה דשמואל, אמר: אכסוה שיערי לאלעזר! עד שכופין אותו להוציא, יכפוהו לזון. ורב? אין אדם דר עם נחש בכפיפה".

לדברי רב ניתן לכופף בגט את מי שאינו זן את אשתו, ואילו לדעת שמואל כופין אותו לזון. לכאורה גם לשיטת שמואל, אם לא ניתן לכופו לזון, יכפוהו לגרש.

פסק השולחן ערוך (אבן העזר ע, ג):

"ואם היה עני ביותר ואינו יכול ליתן לה אפילו לחם שהיא צריכה, כופין אותו להוציא.

וברמ"א (שם):

"וי"א שאין כופין אותו להוציא, מאחר שאין לו (ר"י בשם ר"ת)."

ובפתחי תשובה (שם, סק"ג) הביא מה"בית מאיר" שדעת הי"א היא שיש לדמותו לבעל חוב שאין לו לשלם. ולדבריו, יש לחלק בין הנידונים, שבבעל שאינו זן את אשתו, נחשב כמי שבידו לשלם ולזונה, שהרי אם יגרשנה, תוכל להינשא לאחר שיזון אותה. ועי"ש במה שדן בדעת החתם סופר.

עוד מצינו בענין זה בשולחן ערוך (קנד, ג):

"האומר: איני זן ואיני מפרנס, כופין אותו לזון. ואם אין ב"ד יכולים לכופו לזון, כגון שאין לו במה לפרנס ואינו רוצה להשתכר להרויח ולזון, אם תרצה היא, כופין אותו להוציא מיד וליתן כתובה. וכך הדין למי שאינו רוצה לשמש".

והעיר הפתחי תשובה (שם, סק"ו) כי הרמ"א לא הגיה כאן על דברי המחבר כפי שהגיה לעיל בסימן ע, וז"ל:

"עיין בס' בית מאיר מבואר מדבריו דבאופן זה שאפשר לו להשתכר אלא שאינו רוצה גם הי"א דלעיל סי' ע' ס"ג בהגה מודים דכופין להוציא, ומש"ה לא הגיה הרמ"א כאן כלום וכ"כ בתשו' ח"ס סי' קל"א והובא באריכות לעיל סי' ע' סק"ב ע"ש עוד".

כלומר, בסימן קנד מדובר במי שיכול להשתכר אלא שאינו רוצה.

בנדו"ד למרות מצבו הבריאותי של הבעל, מהתרשמות ביה"ד נראה כי אם היה מתאמץ היה יכול לעבוד ולו במשרה חלקית, ולהביא מעט טרף לביתו. יש לציין כי גם בתחילת הנישואין, כשמסתבר שמצבו הבריאותי היה מעט טוב יותר, נראה שלא התאמץ יתר על המידה לעבוד ולפרנס.

אמנם יש לדון בדבר מאחר שהאשה מתפרנסת בכוחות עצמה, ולכאורה יכול הבעל לטעון "צאי מעשי ידיך במזונותיך" (ראה שו"ע סט, ד). אך עיין בב"ש (שם, סק"ד) שכתב בדעת רש"י והרמב"ם, שאינו יכול לומר כן בעל כרחו. בר מן דין, גם אם הסכום אותו מרוויחה האשה מספיק למחייתה, מן הסתם בסופו של דבר, לא יישאר לה די למחייתה, מאחר שספק רב אם ניתן לחסום אותה מלספק את צרכי בניה, הגדולים והקטנים, כאשר האב אינו זנם ומפרנסם. ואם מצינו בגמרא

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בכתובות סד שהבעל מחויב לתת לאשה סעודה עבור ארחי פרחי, כדי שלא תתבייש ותוכל לזון אורחים אקראיים, ק"ו ביחס לבניה הסמוכים על שולחנה. וראה שו"ת אגרות משה (אבן העזר ח"א סימן קו) שהביא מכך ראייה לשיטת הר"ן, דחייב מזונות הבנים עד גיל שש הוא מדין מזונות האשה, וז"ל:

"ולע"ד ראייה גדולה להר"ן שמצד זה שא"א לה להעמיד עצמה יש להיות בכלל חיוב מזונות שלה מהא דכתובות דף ס"ד דמחוייב ליתן לה חד סעודה או גם תרתי תלת לארחי ופרחי שלכאורה תמוה מאד מה"ת יתחייב ליתן לה בעד ארחי ופרחי. ולכן צריך לומר שכיון שהוא דבר שכל אדם נותן כשמזדמן לו הוא בכלל חיוב מזונותיה דאין יכול לומר שתהיה אכזרית ולא תתבייש ולא תתן. וא"כ כ"ש בבניה שודאי אין יכול לומר לה שתהיה אכזרית. והוון תרוייהו הא דארחי ופרחי והא דקטני קטנים מחד טעמא".

והיה מקום להאריך בזה עוד, אך נראה כי די בזה ובדברים שנתבארו לעיל.

ועיין באריכות ובבהירות בענין זה במאמרו של הגר"ד לבנון שליט"א ("שוורת הדין" טו).

טרם הכרעה, נצרך כסניף את דבריו המפורסמים של הגר"ח פלאגי זצ"ל, בספרו חיים ושלוש, שכתב:

"אלא שבדרך כלל אני אומר כל שנראה לב"ד שהיה זמן הרבה נפרדים ואין להם תקנה, אדרבא צריך השתדלות הרבה להפרידם זמ"ז ולתת גט [...] פעמים שהאיש רוצה לגרש והאשה אינה רוצה וכדי להנקם מהאיש מעכבים הדבר שלא לש"ש עתידים ליתן את הדין [...] והנני נותן קצבה לדבר הזה אם יארע איזה מחלוקת בין איש לאשתו וכבר נלאו לתווך השלוש ואין להם תקנה ימתינו עד זמן ח"י חדשים ואם בינם לשמים נראה לב"ד שלא יש תקוה לשום שלום ביניהם, יפרידו הזוג ולכופם לתת גט עד שיאמרו רוצה אני".

בנדו"ד חלפו פעמיים ח"י חודשים, ועל כן יש להכריע בבירור כי על הבעל לגרש את אשתו, ויפה שעה אחת קודם.

היה מקום להאריך יותר, אך די באמור לעיל לנדו"ד, ומפאת הצורך להוציא פסק זה ולשחרר האשה מכבלי עגינותה, לא נרחיב עוד.

מסקנה

- א. לאור הנ"ל הבעל חייב לתת לאלתר גט לאשתו.
- ב. בהמשך להחלטה מיום ט' בטבת תשפ"ב, ובשל העובדה שביה"ד כינס דיון מיוחד לבקשת הבעל שבקש לזמן עדים, ומאחר שהתברר שעדותם לא שפכה אור על יחסי הצדדים, יש לחייב את הבעל בסך 2,500 ₪ הוצאות לאשה, ועוד 5,000 ₪ לאוצר המדינה על כילוי זמנו של ביה"ד.
- ג. לקבוע מועד לסידור גט.

אברהם צבי גאופטמן – דיין

אחרי העיון במה שכתב עמיתי הרה"ג גאופטמן שליט"א נראה שיש מקום לחלק בין מה שכתב בדין "סבורה הייתי לקבל ואיני יכולה" לבין נידון דידן, ועל כן אין ראייה לחיוב בגט, אך ראוי שהבעל ייתן את הגט לאשתו ולא יעגן אותה, וכפי שיבואר.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מבחינה עובדתית, הדבר היחיד בו הודה הבעל הינו שהוא נזקק לירוק בעטיו של מצב בריאותו, אולם כל שאר הטענות הוכחו, ולדבריו אין הוא כופה את עצמו על אשתו. בנוסף, כל טענות האישה ללא יוצא מן הכלל – לרבות הבעיות הנפשיות, האונס, היריקות הרבות, אינו זן ואינו מפרנס – כבר עלו בתיק הקודם, ועל פי זה רוב דייני ביה"ד בתיק הגירושין הקודם נסמכו במסגרת החיוב לגט.

לאור האמור, צריך לברר האם ניתן לחייב בגט כאשר האישה לא הביאה אף ראייה אחת לטענותיה, ומעבר לכך, לו הייתה מביאה ראייה מוחלטת לדבריה, האם יכולה לומר לאחר שידעה את כל מגרעות הבעל, אותם העלתה במהלך התיק, כי סבורה היתה לקבל ועתה אינה יכולה.

אמנם ביה"ד אכן התרשם כי האיש מאוס בעיני האישה, אף שאין זה מום מהמומים המוזכרים במשנה, אך מעבר לכך האישה לא הוכיחה כלל את טענותיה, למרות שמנגד ייתכן בהחלט שבריאות הבעל החמירה. השאלה היא האם ניתן לחייב את הבעל במתן גט במציאות כזו.

ואכן במסגרת בירור הדין כתב עמיתי במסקנת הסעיף הראשון:

“ממילא גם בנדו"ד לכאורה לא ניתן לכוף על הבעל להתגרש, כאשר האשה היתה נשואה לו בעבר, וידעה על מומיו.”

אולם בסעיף השני, בדיון אם ניתן לומר סברה וקיבלה, כתב שהנושא הבריאותי החמור לא עלה בתיק הראשון. יש לציין שמכיוון שמדובר בתיק סרוק לא מצאתי פרוטוקולים מפורטים של התיק האזורי, אך בפרוטוקול הדיון בפני ביה"ד הגדול בתיק 807097-2 בתאריך 25.12.2007 הועלו כל הטענות של האישה במלואם.

ומה שהביא ראייה מדברי האמרי יושר לגבי מום מוכה שחין שהולכת וממיקתו שזה דבר מאד קשה אינו ראייה, שיריקות אינן ברמת חומרה כזו כשל מוכה שחין, ובנוסף אינו מופיע במניין המומים שהזכירו בתלמוד, ואין ראייה לכך שזו מאיסות באמתלא המחייבת גט.

אמנם נכון הוא כי ליריקות לכאורה אין קצבה, אולם ניתן לדחות ולומר שמכות אין להן קצבה משום ברצותו מכה ברצותו מכבד, בניגוד ליריקות שקצבתו לפי חומרת המחלה. ואף אם נקבל לומר שאין להן קצבה לענ"ד לא ניתן להשוות דינו לדבר חמור כל כך שהבעל מכה את אשתו, בניגוד למקרה דנן שמפאת אונסו חייב לירוק. בפרט, שכתב עמיתי לעיל שהגר"א חולק בדין זה.

גם דבריו המאלפים של הרה"ג הרב גולדשמידט זצ"ל אינם ראייה, כי אכן טרם הנישואין אינה יכולה לדעת איך יהיו היחסים עם החמות בפועל, בניגוד לנידון דידן שהכירה היטב את היחסים עם בעל מספר שנים טרם נישואיה עמו בפעם השניה.

ומוקשה בעיני לצרף את הראיות שנכתבו מתוך עיון וסברה עמוקה נפלאות, לנידון דידן לא בצד הנפשי של הבעל העומד בפנינו ולא מהטענות האחרות שאותן העלתה האישה. בפרט שהעלתה אותם בתיק הקודם, ושם גם ביה"ד האזורי הפנה אותם לשלום בית ואף נולד ילד מכך, ואף ביה"ד הגדול בהחלטה הראשונה בתיק הנ"ל הפנה ליועצת, למרות שייתכן שביה"ד הגדול הפנה רק כדי לא לתת פתחון פה לבעל.

ובפרט לאור מה שהזכיר עמיתי הרב שליט"א לעיל, שהביא הטור בשם הרמ"ה “דאפילו בסתם נמי אם ידעה בהם אין כופין אותו להוציא דסברה וקיבלה”.

וכן לפי מה שכתב מכך שנקט הרמב"ם בלשון “נולד לו”, משמע שלא לקה במומין אלו קודם הנישואין, וכן מדברי הרמ"א בשולחן ערוך (אבן העזר קנד, א) “ואם ידעה בהן קודם שנשאת, אין

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

כופין להוציא, דסברה וקבלה (טור בשם הרמ"ה), לפי זה לא ניתן לכופף את הבעל בתיק זה לתת גט לאשתו ואף לא ניתן לחייבו במתן גט.

וביחס לספק שכתב בנימוק א לענ"ד אין בו בית ספק, ולא ניתן לומר שבגלל מחלתה או המלצה של רב מקובל "תתאבד" ותפיל עצמה למה שהיה בעיניה רק לפני כמה שנים "לוע הארי", אלא אם נאמר שהדברים והמאיסות שהיא מתארת אינם כה חמורים ורק בביה"ד זועקת.

ויותר נראה מה שכתב עמיתי הרב שליט"א לעיל: "אך במצבים אחרים שיתכן שיש נשים הסובלות אותם, לא הפקיעו חכמים את הקידושין". כאן זה מקרה מובהק שיש נשים הסובלות אותם, שהרי חזרה אליו.

וכן מה שכתב שאין ספק שיש מאיסות מחמת מצבו הבריאותי והיריקות, על כך כבר נכתב דסברה וקבלה. ומצד ענייני האישות הבעל מכחיש וטוען שהכל היה מרצונה, וכיצד ניתן לחייב גט רק על פי דבריה.

וגם העניין הנפשי ומחקר התרופות שהוזכרו לעיל לא גרע ממה שכתב השלחן ערוך (אבן העזר סימן קנד סעיף ה) במצב חמור הרבה יותר קשה וחמור:

"איש המשתטה מידי יום יום, ואומרת אשתו: אבי מחמת דחקו השיאני לו וסבורה הייתי לקבל ואי אפשי כי הוא מטורף ויראה אני פן יהרגני בכעסו, אין כופין אותו לגרש."

קל וחומר לנידון דידן שלא נראה שהמצב כה חמור ולא "מטורף" לא ניתן לכופף, ואף לא ניתן לחייב גט במקרה זה.

והיותר נראה כי ניתן לומר לבעל שמן הראוי לתת גט לאשתו, לאחר שמוצו כל ההליכים והניסיונות לשלום בית ואפס הסיכוי להשיב אליו את האישה. ואם יסרב, ניתן להרחיקו בהרחקות ר"ת, וכפי שהאריך הרה"ג הרב אוריאל לביא שליט"א בעטרת דבורה (חלק ב סימנים פ-פב) לבאר היטב את גדר ההרחקות ומקומם במקרה שהאישה טוענת מאיס עלי. ונביא מדבריו את עיקרי הדברים הנוגעים לענייננו.

יש להקדים ולהביא את דברי הבית יוסף (סימן קלד) בשם המהרי"ק, וז"ל (הדגשה לא במקור):

"כתב מהרי"ק בשורש ק"ב (ענף א) על יבם המסרב לחלוץ איני רואה שיהא בידינו לכופו אלא על דרך שכתב בסמ"ק (סוסי" קפה) לשון חרם להבדל ממנו עד שיחלוץ דבכי האי גוונא שרי אפילו לדברי האומרים (עיי' לקמן ריש סי' קסה) דאין כופין לחלוץ וראיה לדבר שהרי ידוע הוא (כתובות סג: תוד"ה אבל) שרבינו תם הפליג לדבר ולאסור לכופף הבעל לגרש בטענת מאיס עלי וכתב (שו"ת ספר הישר סי' כד) כל המעשה בטענה זו טועה גמור ומרבה ממזרים בישראל ואפילו הכי בתשובה אשר שם האריך לאסור הכפייה בטענה זו כתב וזה לשונו אך כל רבותינו שוו בדבר תגזרו באלה חמורה על כל איש ואשה שלא יהיו רשאים לדבר עמו ולישא וליתן ולהרויחו ולהאכילו ולהשקותו וללוותו ולבקרו בחליו ועוד יוסיפו חומר כרצונם על כל אדם אם לא יגרש אותו האיש ויתיר את הילדה הזאת שבזה אין כפייה עליו שאם ירצה ימצא לו מקום והוא לא ילקה בגופו מתוך נידוי זה אך אנו נתפרד מעליו עכ"ל הרי לך בהדיא דאפילו טוענת מאיס עלי דסבירא ליה אין כופין וחשיב גט המעושה שלא כדין לפי דבריו אפילו הכי כתב שיכולין לגזור ולהבדל ממנו ולהרחיקו בכל מיני ריחוק שאין זה קרוי כפייה כל שכן וכל שכן בנדון דידן שהוא מותר לכולי עלמא אפילו לדברי האומר שאין כופין לחלוץ עכ"ל."

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

נמצאנו למדים מדברי המהרי"ק שהובאו בב"י שגם לדעת האומרים שאין כופין וחוששים כאשר ב"ד כופה על גט לגט מעושה, בכל זאת ניתן להרחיקו בהרחקות ר"ת מפני שאם ירצה ימצא מקום אחר.

וכן משמע בתרומת הדרשן (פסקים וכתבים סימן נח) שכתב:

"שמי שנשבע בנקיטת חפץ שלא לגרש את אשתו, אי שרי להתיר לו? נראה דאם הוא גט מצוה, כגון משום דבר ערוה, או אי אמרה מאיס עלי, וכה"ג אין להחמיר."

משמע מדבריו שבמאס עלי יש מצוה לגרש.

וכן משמע בספר זכרון יהודה (סימן קי) בשם רבינו פרץ שכתב:

"אך כל רבותינו שוין בדבר שיגזרו בכל חומרא על כל איש ואשה מזרע ישראל שלא יהא רשאי לדבר עמו ולישא וליתן עמו עכ"ד."

לאחר שהסיק שאין מקום לכופו לגרש, מ"מ ניתן להרחיקו בהרחקות של ר"ת, וכל רבותינו הסכימו לכך וכפי שכתבנו לעיל בשם המהרי"ק.

וכן כתב במפורש בלבוש (אבן העזר סימן קלד סעיף י):

"ואף על פי שאין כופין עכשיו שום איש לגרש את אשתו, היינו שאין מטילין עליו חרם שיגרשה, אבל אם רואים ב"ד לפי ראות עיניהם שיש תקנת האשה בדבר, כגון שטוענת מאיס עלי וכה"ג שיראה להם שאין זיווגם עולה יפה, ואף על פי שאין האיש מאותם שכופין להוציא, מכל מקום יכולין הב"ד להטיל חרם ביניהם על כל איש ואשה לגזור באלה חמורה שלא יהיו רשאים לדבר עמו ולישא וליתן עמו ולהרויחו ולהאכילו ולהשקותו וללוותו ולבקריו בחוליו וחומרות אחרות כפי רצונם, על כל אדם, אם לא יגרש אותו האיש ויתיר את אשתו בגט כשר, שבזה אין כפייה עליו, שאם ירצה לא יגרש וילך למקום אחר במקום אשר לא יבדלו ממנו, והוא לא ילקה בגופו מתוך נידוי זה, ואין עליו שום עונש, כי אין החרם חל עליו אלא עלינו אם לא נתפרד מעליו ואין כאן גט מעושה, גם זה עיין ברי"ק שורש ק"כ."

מסקנת דבריו שאף שאין מן הדין לחייב או לכופו את הבעל במתן הגט, די בכך שנראה לביה"ד שאין זיווגם עולה יפה כדי להשית על הבעל הרחקות ר"ת.

א"כ במקרה שלפנינו בחלוף זמן כה רב וניכר להדיא שאין כל סיכוי לנישואין הללו ואשה זו העומדת בפנינו לא תשוב עוד לבעלה, בוודאי מן הראוי שיגרשה תיכף ומיד.

וכן האריכו בדין מאיס עלי במשפטי שאול (סימן יט) אם יש מצוה לגרש במאס עלי.

ובמשפטי שאול (סימן כ) בפני כב' הדיינים הגאונים הרב שאול ישראלי, הרב יוסף קאפח, הרב מרדכי אליהו זצ"ל כתב (הדגשה לא במקור):

"ובנ"ד נכון הוא שהבעל דורש ורוצה ש"ב, אבל כנראה היחס אל האשה בעבר המאסוהו עליה אף על פי שהבעל כשלעצמו הוא טוב וחשוב, ועיין כעין זה בתשובות הרשב"א תקע"ז. אבל בכל אופן אין שום מקום וחשש של אשה כזו, בעיניה נתנה באחר ח"ו. וכן אין מקום לטענת האשה כאילו הבעל חולה במחלת נפש אכזר רע וכו', **אלא פשוט לא איתדר להו**, וא"כ אם היא טוענת מאיסתיהו אף על פי שאין אנו דנים בזה כהרמב"ם שכופין, אבל שמצוה לגרשה ולא לעגן בת ישראל דין הוא."

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

כלומר למרות שאין מקום לחייב את הבעל במתן גט כשבני הזוג אינם מסתדרים – לא איתדר להו – יש מצווה לגרש.

וכן כתב בשו"ת אגרות משה (יורה דעה חלק ד סימן טו) :

"ובדבר איש ואשה שזה הרבה שנים שליכא שלום בית, וכבר שנה וחצי דרים במקומות מופרדים, וכבר ישבו ב"ד חשוב ולא עלה בידם לעשות שלום ביניהם. וראינו גילוי דעת חתום מהב"ד שלא הועיל כל השתדלותם לעשות שלום. וכנראה מזה שהב"ד סובר שא"א לעשות שלום ביניהם. אז מדין התורה באופן כזה מוכרחין להתגרש ואין רשות לשום צד לעגן, לא הבעל את אשתו ולא האשה את הבעל, בשום עיכוב מצד תביעת ממון. אלא צריכים לילך לפני ב"ד לסדר התביעות בענייני ממון ולסדר נתינת וקבלת הגט."

לאור האמור, מאחר שהצדדים מיצו את הניסיונות לשלום בית ואפסו הסיכויים לכך, ואחרי זמן רב שהתיק פתוח כמעט ארבע שנים וביה"ד ניסה להביא את הצדדים להסכמות, בנוסף קרוב לשלוש שנים גרים בנפרד ואין פתרון לסכסוך ביניהם, וברור לביה"ד שאין זיווגם עולה יפה ולא איתדר להו – על אף שלא ניתן לחייב את הבעל במתן גט, מן הראוי שייתן גט פיטורין לאשתו באופן מדי.

לאור האמור לפי הנ"ל :

- א. ראוי שהבעל ייתן לאלתר גט לאשתו.
- ב. בהמשך להחלטה מיום ט' בטבת תשפ"ב, ובשל העובדה שביה"ד כינס דיון מיוחד לבקשת הבעל שבקש לזמן עדים, ומאחר שהתברר שעדותם לא שפכה אור על יחסי הצדדים, יש לחייב את הבעל בסך 2,500 ₪ הוצאות לאשה, ועוד 5,000 ₪ לאוצר המדינה על כילוי זמנו של ביה"ד.
- ג. לקבוע מועד לסידור גט.

עובדיה חפץ יעקב – דיין

לאחר שעיינתי בדברים החשובים של עמיתי וחברי הרבנים הגאונים, וכן בתיק הגירושין של הצדדים בביה"ד תל אביב, אני מצטרף לדעת הרה"ג עובדיה חפץ יעקב שליט"א, שאין מקום לחייב את הבעל בגט, אך יש מקום לקבוע שעל הצדדים להתגרש באופן מדי ואם הבעל יסרב להתגרש, ניתן להפעיל כנגדו את הרחקות דר"ת.

הסיבות למסקנה זאת היא כדלהלן :

1. טענת האישה שהבעל מאוס עליה ביותר מתקבלת, ובצרוף הפירוד הממושך של הצדדים של כ-3.5 שנים, יש מקום לקבוע שעל הצדדים להתגרש באופן מדי וללא תנאי.
2. מעיון בתיק הגירושין מביה"ד תל אביב, מתברר שלאישה היו את אותם הטענות שנטענו בתיק זה, ואף היו טענות חמורות נוספות שלא נטענו בתיק זה, כגון:
  - א. הבעל אנס את אשתו לפחות פעמיים ובא עליה בכוח כשהייתה בזמן נידה.
  - ב. כתוצאה מאלימות קשה של הבעל, האישה הפילה את העובר שברחמה.
  - ג. היה מכור להימורים ואיבד את כספי הצדדים.
  - ד. הבעל נהג לנעול את האישה בבית לפעמים לשבתות שלמות ובכל מקרה הייתה כאסירה בבית.
  - ה. אסר על האישה לדבר עם חברות ודאג שלא יהיה טלפון בבית.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

1. היה נוהג להשאיר בבית את אחיו שמכור לסמים והאישה פחדה על חייה וחיי ילדיה. על כן, "קמה וגם ניצבה" טענת הבעל שדבר לא השתנה מהפעם הראשונה, ו"סברה וקיבלה".
3. בדיון שהתקיים בביה"ד הגדול (לאחר החלטת ביה"ד תל אביב על חיוב בגט והטלת הרחקות דר"ת), האישה טענה בדיון שהבעל אנס אותה, ובכל זאת, החליט ביה"ד הגדול בהסכמת הצדדים, להפנות את הצדדים לטיפול זוגי ואם לא יצלח, יסודר הגט, וכך אכן נעשה. דהיינו, אם ביה"ד הגדול היה מתרשם באופן חד משמעי מכנות דברי האישה על אונס, אין ספק, שהיה מחליט לאמץ את החלטת הרוב של ביה"ד האזורי לחייב את הבעל בגט, ללא הפניה לטיפול זוגי.
4. מתחילת פתיחת התיק על ידי האישה ובמהלך כל הדיונים, האישה סרבה בתוקף לפנות להליך טיפולי זוגי. אין כמעט ספק, שאם האישה הייתה מסכימה לשתף פעולה בהליך הטיפולי, הצדדים היו מתגרשים בהסכמה לפני זמן רב ביותר, וכפי שכך נעשה בביה"ד הגדול, שהצדדים הופנו לטיפול זוגי וזמן לא רב לאחר מכן, הצדדים התגרשו.

אהרן דרשביץ – אב"ד

לאור האמור ביה"ד מחליט בדעת רוב כדלהלן:

- א. על הצדדים להתגרש באופן מידי, ואם הבעל יסרב להתגרש ניתן להפעיל כנגדו את הרחקות דר"ת.
- ב. בהמשך להחלטה מיום ט' בטבת תשפ"ב, ובשל העובדה שביה"ד כינס דיון מיוחד לבקשת הבעל שבקש לזמן עדים, ומאחר שהתברר שעדותם לא שפכה אור על יחסי הצדדים, יש לחייב את הבעל בסך 2,500 ₪ הוצאות לאשה, ועוד 5,000 ₪ לאוצר המדינה על כילוי זמנו של ביה"ד. אם הגט יסודר באופן מידי, החלטה זאת תבוטל.

פסק הדין מותר לפרסום, לאחר השמטת פרטים מזהים.

ניתן ביום כ"ה בתשרי התשפ"ג (20/10/2022).

הרב אברהם צבי גאופטמן

הרב עובדיה חפץ יעקב

הרב אהרן דרשביץ – אב"ד

עותק זה עשוי להכיל שינויי ותיקוני עריכה